

Özlem KALKAN ERENUS

Işık Üniversitesi

Halil Akdeniz, *Simgeler ve Akdeniz'in Kavramsal Dünyası*, Yazar: Özkan Eroğlu, Ütopya Yayınları: 193, Sanat Dizisi, 2010, Ütopya Yayınevi, 147 sayfa, Yayın Dili: Türkçe – İngilizce (Çeviren: Fred Stark)

Kitabın yazarı Özkan Eroğlu (İstanbul, 1967), sanat eleştirisi ve sanat felsefesi alanlarında çalışmalar yapan ve dersler veren bir sanat tarihçisi. Halen FMV Işık Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde lisans ve yüksek lisans programlarında öğretim elemanı olarak görev yapan Eroğlu, 1993 – 2009 yılları arasında yayınlanan elliye aşkın kitabıyla, Türkiye'de yaratıcı sanat felsefesinin sayılı kuramcılarında biri olarak karşımıza çıkıyor.

Halil Akdeniz (Antalya, 1944) geometrik non-figüratif yapılanmayı kavramsal boyutta ele alan yapıtlarıyla Türk Resim Sanatı'nda özgün bir konuma sahip bir sanatçı. Kendi sanatsal çözümlerini üreten eserleriyle, ulusal ve uluslararası sergi, bienal, trienal, sanat fuarları, müze sergilerinde ve koleksiyonlarında yer alan Halil Akdeniz, Türk sanatı ve sanatçıları üzerine yayınlanmış kitapları, katalog yazıları, bilimsel yayınları, ve araştırma yazılarıyla da tanınıyor. Türkiye'de sanat eğitiminde önemli yapılanmalara imza atan Prof. Dr. Halil Akdeniz, Ege, Dokuz Eylül ve Bilkent Üniversitelerinde Resim ve Güzel Sanatlar bölümlerinin yanı sıra Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde 2003 yılında, Türkiye'de ilk kez, Sanat Bilimi Ana Bilim Dalı'nı kurdu ve Sanat Bilimi; Güzel Sanatlar Kuram ve Eleştiri Yüksek Lisans Programı'nı açtı. Halen FMV Işık Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde, Sanat Bilimi Ana Bilim Dalı Başkanı olarak görevini sürdürmektedir.

Halil Akdeniz – Simgeler ve Akdeniz'in Kavramsal Dünyası adlı kitap, Akdeniz'in yapıtlarına ait görsellerin eşlik ettiği, iki ana bölümden ve bunları izleyen biyografik notlardan oluşuyor. Sanatçının eserlerinin entelektüel düzeyde oluşum mantığını içeren bir görüşme ve bu görüşmenin ardından

Akdeniz'in sanatına "yapıt yapısı" olgusu üzerinden yaklaşan Eroğlu'nun felsefi bir değerlendirmesi, kitabın ana düzlemini oluşturuyor.

Kitabın "*Halil Akdeniz İle Bir Görüşme*" başlığını taşıyan ilk bölümü, sanatçının eserleri üzerine doğaçlama olarak gelişen bir söyleşi ekseninde yapılıyor. Akdeniz'in sanatının kaynaklarına işaret eden bu söyleşide, yapıtlarında izlediği zihinsel yöntem ve düşünce bağlamları ele alınıyor. Sanatçının soyuttan kavramsala uzanan sanatını temellendirdiği ilgi ve sevgilerini, fantezi dünyasının kökenlerini, ekolojik, kültürel, tarihsel simge ve işaretleri günümüzün imgeleriyle buluşturan kavramsallaştırma sürecini daha yakından tanıyoruz. "Sanat eseri, düşünce ve fiziki boyutuyla ortaya çıkan ayrılmaz bir bütündür" diyen Akdeniz, çalışmalarında kavramın plastik elemanlarla birlikte olgunlaştığını belirtiyor.

Ele aldığı konuları yaşadığı bölgeler içinden seçen Akdeniz'in sanatını besleyen duyarlık ve sanatsal görüşünün oluşumunda, Avrupa'da bulunduğu öğrenim dönemi ile İzmir ve Ankara'daki mesleki yıllarında giderek gelişen araştırma ve birikimlerinin, yetiştiği toprakların kültürel zenginliği içinde deneyimlenmesi ve giderek bir sentez oluşturması dikkat çekiyor.

Akdeniz'in "psikoloji ve sosyoloji normlarıyla ölçülendirilen" yapıtlarını çözümleyebilmek için, onun "sanatsal yaşamı içine girip, yerleşmek gerekir" diyen Eroğlu, yapıtlarında tespit ettiği önem noktalarına ilişkin olarak Akdeniz'e yönelttiği sorularla, yaratıma giden ussal yolu bir anlamda sanatçı ile birlikte yeniden yürüterek bu sürece bizleri de ortak etmeye çalışıyor.

Kitabın ikinci bölümü "*Felsefi Açıdan Bazı Yan Değıniler*" adını taşıyor ve Akdeniz'in yapıt yapıtlarını ilgilendiren meselelere yönelik düşünsel tartışmaları 38 fragmandan oluşan bir anlatım dizgesi içinde değerlendiriyor. Akdeniz'in sanatındaki felsefi boyutu irdeleyen bu dizge içinde, 'yüzey ve yüzeyin konumlanması', 'tikel ve tümel yapılanma', 'anlamları çoğullandıran kombinasyonlar', 'duyarlık', 'düşünce ve düşünce kapsamı', 'çözümleme/bireşim', 'simge, simgecilik, simgeleştirme', 'mistisizm' gibi kavramlar öne çıkıyor.

Akdeniz'in yapıta ve yaratıcı sanata bakışı ile yapıtlarında yöneldiği filozofik söylemin, izleyiciyi "kuşkulu, hatta tedirgin edici bir düşünmeye" yönlendirdiğini belirten Eroğlu, yüzey ve konumlandırma eylemi arasında, oluş ve bozuluştan hareketle, Akdeniz'in resimlerini yapısalılık algısı içinde ele

alıyor. Resimlerdeki elemanların kendi içinde biçimlendirdikleri dil ve birbirleriyle kurdukları ilişkilerle oluşan Halil Akdeniz'in ikonografik dili kapsamında, elemanların boşlukta yerini dolduran ve doluluğu işaret ederek var olan iletişimsellik halini yansıtanın ötesinde bir derinleşme çabası ile karşılaşılıyor. Yapıt alanlarını, kısım kısım tasarlayarak bir bütüne yönlendiren sanatçının, 'tikel' boyutu kompozisyonlarına katma isteği dikkat çekiyor. Parçalara bölünen yüzeyin tikel söylem alanlarını belirlemesi ile birlikte, ayrıca yüzey kombinasyonu ile gündeme gelen çoğalmalarla beliren, çoklukta birlik, birlikte çokluk yer değiştirmeleri gözlemlenirken, Akdeniz'in genel sanat düşüncesine de uygun biçimde, tekten tüme yöneldiği söylenebilir.

"Akdeniz'in yapıtlarında yapısalcılıktan çok, günümüzde daha geçerli olan yapısalcılıklardan söz edilebilir" diyen Eroğlu, yapıt yapısı, eş zamanlı iç bağıntılardan oluşan bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Akdeniz'in yapıt yapılarının, "özellikle son çözümlemede ansal yapılara da indirgendini" belirtir.

Akdeniz'in yapıtları aracılığıyla bir dizgeye dönüşen 'simgeci dil' bir süreklilik ortaya koyar ve yapıtları üzerinden çağdaş bir ikonografiyi kompozisyonlara dahil eder. Sanatçının yapıtlarında 'hiyeroglif dil' kendi filozofik ironilerini ve yaşanmışlıklarını taşıdığından, kişiden kaynaklanan 'kültürel kökler' tanımını devreye sokar. Bu noktada önem kazanan simgeci boyutun biçim ve anlam katmanlarıyla beraber, çağdaş ikonografinin yolunu açan, çağdaş simgeci dil, aynı zamanda çağdaş bir ikonoloji de oluşturur. Biçimler üzerinden çoğalan anlam, sanatçının ikonolojisi ile birlikte, izleyicinin çoğul ikonolojisini de teşvik eder.

Akdeniz'in simgeleri bilinçli simgelerdir ve bu yönüyle bir ifade biçimi olma özelliği taşır. Eroğlu, Akdeniz'in yapıtları, "gözün göremediklerini" görselleştiren ve "düşünceye sevkeden" nitelikleriyle, onun bir "simgeleştirme yetisine sahip olduğunun kanıtıdır" der ve kullandığı simgelere, kişisel görüşü doğrultusunda kazandırdığı anlamların bir 'mistisizm' sunduğunu belirtir. Hem sanatçının, hem de izleyicinin yorumuna göre farklı sözlük oluşumlarına giden simgeler, "soyut bir düşüncenin yüküne ortak" olurlar.

Yapıtlarında farklı bir biçim olgusunu değerlendirmeye çalışan Akdeniz, yan yana, ya da üst üste gelen eleman kombinasyonları yoluyla 'başkalaşmış

kozmos'lar yaratır ve bu yolla da bir anlam çoğullaşması sağlar. Sanatçının bir şeyi değil, bütünü imleyen yapıt çizgisi, farklı anlamlara açık bir yapı sunar.

Akdeniz'in yapıtlarında, kişisel dünyasının biçim ve içerikleriyle, ileriye doğru gelişmekte olan sanat kültürünün biçim ve içerik alanları bir bireşime götürülmüştür. Sanatçının kendi biçiminin oluşumunda büyük payı olan bireşimsel yanı, aynı zamanda yapıtlarının 'kompozisyon kurgusu'nu da oluşturur. Bireşimi sağlayıcı unsurlar, yapıtı tek seslilikten çıkararak, çok sesliliğe itmektedir.

Akdeniz'in yapıtlarında, düşünce tarihine bağlı olarak, hem geçmişten bilinen bazı nesnel düşünce aktarımlarını, hem de bugünün yaşanmışlıklarını ve bunların bazı yansımalarını keşfetmek mümkündür. Sanatçının yapıtlarında imgenin hem genelleleyen hem de değerlendiren işlevi, tutarlı bir 'düşünce kapsamı' oluşturur ve yapıtlardaki estetik kapsamın da özü olarak kendini gösterir. Düşüncenin maddeyle, bilincin varlıkla olan buluşmaları, Akdeniz'in yapıtlarını felsefi bir boyuta taşımakla kalmaz, sanatçının kendi düşünceleriyle, dışında yer alan maddi dünya arasında kurduğu ilişkilere de işaret eder.

Eroğlu'dan alıntılırsak; "yaşamın içinde yer alan ve değişmez parçası olan insanın hareket evreni ve bu evrenin görüntülenebileceği alanın oluşturulması peşinde olan sanatçı, kendi ussallığını kullanarak bir keşfe çıkıyor sürekli... Dışarıdaki yaşamın içinde, fakat o yaşamdan farklı bir yaşamı ve insanı yakalayıp, gösterme peşinde olduğu kesin."

Akdeniz'in sanat serüvenine tanıklık ederken, sanatçının düşgücü ile beslediği sezgilerini, zihinsel dönüştürme süreci içinde kavramlara taşıyarak ulaştığı tinsellikle buluştuğumuz; *Halil Akdeniz – Simgeler ve Akdeniz'in Kavramsal Dünyası*, güzel sanatlar alanındaki öğrenciler, sanatta ve özellikle resimde anlam konusuyla ilgilenen göstergebilim öğrencileri ve sanat tarihi öğrencileri için bir kaynak kitap; sanatseverler için de bir başvuru kitabı olma niteliği taşıyor.